

**Notes d'arxiu sobre els Armengol,
barons de Rocafort de Queralt**

Salvador-J. Rovira i Gómez

Notes d'arxiu sobre els Armengol, barons de Rocafort de Queralt*

Salvador-J. Rovira i Gómez

Facultat de Lletres, Universitat Rovira i Virgili
Pl. Imperial Tàrraco, 1
43005 TARRAGONA

Paraules clau: Armengol, Conca de Barberà, Reial Adiència, Rocafort de Queralt, Sarraí, Valls

Abstract:

Notes recollides sobre la família dels Armengol, de Rocafort de Queralt, a partir de la documentació trobada de diversos personatges de la mateixa família, Joan d'Armengol i de Farrer, Ferran d'Armengol i de Cardona, Jeroni d'Armengol i de Cardona, Guiomar d'Armengol i de Macip, Antoni d'Armengol i d'Agulló, Antoni d'Armengol i d'Aimeric.

Notas recogidas sobre la familia de los Armengol, de Rocafort de Queralt, a partir de la documentación encontrada de varios personajes de la misma familia, Joan d'Armengol i de Farrer, Ferran d'Armengol i de Cardona, Jeroni d'Armengol i de Cardona, Guiomar d'Armengol i de Macip, Antoni d'Armengol i d'Agulló, Antoni d'Armengol i d'Aimeric.

Hem escollit les paraules notes d'arxiu per encapçalar el present article ja que només és un aplec de notícies sobre els Armengol, barons de Rocafort de Queralt, trobades de manera fortuïta en diversos arxius, com ara l'Arxiu de la Catedral de Tarragona (ACT), l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà (ACCB), l'Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), l'Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC) i l'Arxiu Històric de Tarragona (AHT), i no pas la història d'aquest llinatge.

Ens limitem, doncs, a aportar les dades que sense pretendre-ho hem anat aplegant sobre els Armengol amb l'esperança que algú les aprofiti per redactar l'estudi que aquesta família mereix.¹

* Amb motiu del retorn dels fons notariais del districte de Montblanc dipositats a Tarragona (AHT) a l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà, les signatures topogràfiques dels manuals s'han canviat. En aquest darrer centre hom diposita d'una taula de conversió de signatures.

¹ Recordarem que els Armengol no són pas un tema inèdit, ja que han merescut l'atenció de Valentí Gual Vilà que els ha dedicat articles com: "Diverses notícies sobre els Armengol", *Parage*, 3-4 (1992-1993), p. 77-87; "Inventari dels béns del baró Joan d'Armengol l'any 1529", *Font de Baix*, 9 (1996), p. 46-47. "Obres al castell de Rocafort (1589-1592)", *Font de Baix*, 10

Castell de Rocafort de Queralt.

Val a dir que les presentem agrupades per períodes històrics vinculats als diferents barons.

Joan d'Armengol i de Farrer

Relacionada amb aquest baró, hi ha la reunió que els caps de casa de Rocafort de Queralt celebraren el 31 de maig de 1575, al porxo de la carnisseria, per tractar les necessitats econòmiques que tenia el seu senyor per pagar el dot

(1997), p. 30-31, i apartats en obres generals, entre les que recordarem: *Terra i guerra (Rocafort de Queralt a l'edat moderna)*, Barcelona: Rafael Dalmau, Editor, 1987; *Vida i mort a la Conca de Barberà a l'edat moderna (Rocafort de Queralt s. XVI-XVIII)*, Tarragona: Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, 1988. També hem de mencionar les aportacions d'Armand de Fluvià i Escorsa, entre les que distingim l'apreciació genealògica, publicada al volum quart d'*Els Castells Catalans*, i els articles: "Las baronías del Principado de Cataluña", *Hidalguía*, 292-293 (2002), p. 459-463, i "Naturalesa jurídica de la baronía de Rocafort de Queralt", *Paratge* 15 (2003), p.61-65.

Entrada a l'actual castell de Rocafort (2006).

d'Anna d'Armengol, muller d'Onofre de Montsuar, senyor de Puiggròs, castlà de Pontils i Santa Perpètua. De l'assemblea sortí l'acord de prendre un censal de 500 lliures a Jaume Lloreda, mercader de Valls, per tal d'ajudar Joan d'Armengol a fer-lo efectiu.²

Ferran d'Armengol i de Cardona

El 26 de gener de 1581, Ferran d'Armengol, tot i que pel testament del baró Joan d'Armengol, atorgat el 2 de setembre de 1516 en poder de Joan Vilanova, notari de Barcelona, no es podia alienar cap bé vinculat, vengué a carta de gràcia i per 200 lliures als jurats de Rocafort de Queralt el forn de pa de la població. Val a dir que el preu final de l'operació fou de 300 lliures ja que el 19 de juny de 1583, i en escriptura atorgada davant el notari Montserrat Alberni, de Santa Coloma de Queralt, afegí cent lliures més al preu inicial.³

Les altres notícies que posseïm, relacionades amb aquest baró, corresponen a arrendaments. La primera és del 3 d'abril de 1581 quan Ferran d'Armengol arrendà per un termini de quatre anys les rendes senyoriales que percebia a Rocafort de Queralt, Salmella i Montagut als vallencs Jaume Lloreda, mercader, Antoni Armengol, apotecari, i Antoni Balle, notari, pel preu total de 4.000 lliures i 8 sous.⁴ L'arrendament es desenvolupà sense cap incident i l'arrendador, el 13 de setembre de 1583, reconegué a Jaume Lloreda que li havia donat 1.500 lliures a compte del preu de l'operació.⁵

² ACAC. Fons Notarial de Valls, reg. 43, f. 217

³ ACCB. Fons Notarial de Montblanc, reg. 733.1, f. 280v.

⁴ ACAC. Fons Notarial de Valls, reg. 56, f. 130v.

⁵ ACAC. Fons Notarial de Valls, reg. 58, f. 266

L'any 1584, Jaume Lloreda i Antoni Batlle continuaven gaudint de la confiança del baró de Rocafort, car el 24 d'agost no tingué cap inconvenient en arrendar-los de bell nou el delme de Rocafort de Queralt i Salmella per un termini de quatre anys que començà l'1 de maig de 1585, i pel preu anual de 850 lliures.⁶

Jeroni d'Armengol i de Cardona

Del desè baró de Rocafort només podem dir que el 12 de desembre de 1608 vengué a Mn. Gaspar Lluna, representant de la comunitat de preveres de Montblanc, dues tercers parts del capital de 300 lliures del censal que li feia el donzell montblanquí Francesc de Desclergues.⁷

Guiomar d'Armengol i de Macip

La dotzena baronessa de Rocafort de Queralt estava casada amb Francesc Bonaventura de Gualbes que l'any 1653 presentà un memorial al Consell d'Aragó en el qual demanava la gràcia d'un hàbit d'uns dels tres ordes militars castellans, i com a mèrits per a la seva pretensió presentava el fet d'haver estat desterrat "*por los ministros de Francia*" i que durant la Guerra dels Segadors havia perdut "*mucha parte de su hacienda*". El Consell d'Aragó es mostrà favorable a la petició, però en la seva resposta recordà que el sol·licitant estava casat amb la germana i hereva d'Antoni d'Armengol i de Macip, baró de Rocafort de Queralt, a qui el marquès de Los Vélez "*dio garrote en Cambrils*", encara que també deia que la dita senyora – Guiomar d'Armengol i de Macip – era "*afectíssima al servicio de Vuestra Majestad*".⁸

De Francesc-Bonaventura de Gualbes podem dir encara que l'1 d'octubre de 1673 reconegué que Pere Ferrer, corder de Sarral, li havia lluit un violari de 50 lliures.⁹

Direm, per últim, que el 7 de gener de 1677 el procurador de Jerònima d'Armengol i de Macip lliurà al rector de Rocafort de Queralt les restes de Guiomar d'Armengol i de Macip, les quals foren soterrades al temple parroquial després d'haver-les processionat pels carrers i places de la població.¹⁰

⁶ ACT. Notaria de Tarragona, reg. 84, f. 181

⁷ AHT. Fons notarial de Montblanc, reg. 3509, s/f. Recordem que actualment aquest manual se serva a l'ACCB. Pel que fa a Francesc de Desclergue, vegeu Salvador-J. ROVIRA. *La baixa noblesa de la Conca de Barberà a l'edat Moderna*. Montblanc, 2005, p.79-83.

⁸ ACA. Consell d'Aragó, Ig. 306, doc. 93

⁹ AHT. Fons Notarial de Sarral, reg. 3546, f. 75. A l'actualitat, aquest manual se serva a l'ACCB.

¹⁰ AHT. Fons Notarial de Sarral, reg. 3545, f.5. Aquest manual ara es troba a l'ACCB.

Antoni d'Armengol i d'Agulló

El quinzè baró de Rocafort de Queralt establí capítols matrimonials amb Gertrudis d'Aimeric i de Cruïlles, el 20 d'abril de 1689, davant Josep Brossa, notari de Barcelona. L'esposa li aportà un dot de sis milers de lliures.¹¹

Als anys vint del Set-cents trobem a la baronessa actuant de procuradora del seu marit i és en qualitat de tal que el 23 de maig de 1723 nomena Francesc de Castellví i d'Obando, que aleshores residia al castell de Rocafort de Queralt, per actuar, junt amb el representant dels regidors de la població, en una transacció i concòrdia.¹²

Aquest baró sentí la pruija de disposar d'un hàbit d'un dels ordes militars castellans i per això, el 29 de març de 1688, elevà un memorial al Consell d'Aragó per tal d'haver-lo. Com a mèrits per a la demanda feia constar els serveis que els avantpassats havien fet a la Corona i que el seu pare, Josep d'Armengol, catorzè baró de Rocafort de Queralt, "*en tiempo de turbaciones procuro la reducción de él y de algunas plazas, en haver cometido crimen infidelitatis et lesse megestatis in primo capite contra Francia*", per la qual cosa li van confiscar les rendes i les senyories i li van destruir la hisenda.¹³

El 26 de maig de 1724 recuperà dels regidors de Rocafort de Queralt el forn de pa senyorial que en el seu dia, com ja ha estat dit, els vengué a carta de gràcia el baró Ferran d'Armengol.¹⁴ Els diners per alliberar aquesta propietat foren trets de la taula de canvi de Barcelona el 28 de juny de 1724, 200 lliures, i el 5 de setembre de 1724, 100 lliures.¹⁵

El 6 de juliol de 1724 i per un termini de quatre anys, arrendà a mitges la hisenda coneguda com a Sellers a Joan Planes.¹⁶

Antoni d'Armengol i d'Agulló atorgà les darreres voluntats a Barcelona, davant el notari Jeroni Gomis, el 15 de març de 1734.¹⁷

Antoni d'Armengol i d'Aimeric

La primera notícia que posseïm d'Antoni d'Armengol i d'Aimeric és del 8 de desembre de 1725 en què donà a l'església de Rocafort de Queralt "*un tàlem de endomascats de color de perla ab flors naturals, en lo qual tàlem hi ha dos escuts de armes de la casa d'Armengol y d'Aymerich brodados de or, plata y seda de differens colors,*

¹¹ ACCB. Fons Notarial de Montblanc, reg. 780, f. 76

¹² ACCB. Fons Notarial de Montblanc, reg. 733.1, f. 171. Pel que fa a Francesc de Castellví i d'Obando vegeu Salvador-J. ROVIRA, *La baixa noblesa*, p. 67-69.

¹³ ACA. Consell d'Aragó, Ig. 538

¹⁴ ACCB. Fons Notarial de Montblanc, reg. 733.1, f. 280v.

¹⁵ ACCB. Fons Notarial de Montblanc, reg. 733.1, f. 284, 292v.

¹⁶ ACCB. Fons Notarial de Montblanc, reg. 733.1, f. 282.

¹⁷ AHT. Fons Notarial de Montblanc, reg. 3566, f. 323v. Ara es troba a l'ACCB.

guarnit de flocadura de seda de color naranjas y blancas, forrat de la tela blanca, y las senefas forradas de tafetà blau ab cordons de seda blanca per lligar las sis varas y differents tafetans blaus per lligar las barrenas, junt ab sis varas jaspeadas ab sis (...) també jaspeats de color vermell y negre amb una capsa de fusta per a tenirlo guardat".¹⁸

El 8 de desembre de 1726, i com a procurador del seu pare, Antoni d'Armengol, resident a Barcelona, arrendà a parts a Macià Tomàs, pagès de Rocafort de Queralt, l'hort senyorial per un termini de quatre anys.¹⁹

Aquest baró visqué uns quants anys a Valls on el trobem amb la seva esposa Marianna de Despujol el 4 de febrer de 1729²⁰ i el 14 d'octubre de 1733.²¹

El 4 de gener de 1736 encarregà a Josep Bordes, notari de Montblanc, la confecció del capbreu de Rocafort de Queralt.²²

El 5 de febrer de 1737 arrendà per un termini de quatre anys a Pere Mateu, pagès de Rocafort de Queralt, els drets senyorials de Montagut pel preu total de 3.900 lliures.²³ Aquests drets, junt amb els de Salmella, foren arrendats el 28 d'agost de 1748, també durant quatre anys, a Magí Giner, pagès de Valls, per 3.776 lliures, el que equival a dir que experimentà una rebaixa de 124 lliures.²⁴ El 8 de maig de 1746 concedí a Francesc Veciana, pagès de Sarral, l'arrendament dels drets senyorials de Rocafort de Queralt per un termini de cinc anys i pel preu total de 1.950 lliures;²⁵ en acabar el contracte foren concedit a Magí Gener, de Valls, per espai de quatre anys i el preu total de 1.700 lliures, que suposà a un augment anual de 35 lliures respecte de l'anterior.²⁶

L'any 1748 introduí causa davant de la Reial Audiència de Barcelona per tal de fer reconèixer als habitants de Montagut la seva senyoria damunt d'ells. Antoni d'Armengol volia que el consideressin senyor jurisdiccional, alodial i campal i que admetessin que les propietats les tenien en alou i directa senyoria seva, la qual cosa equivalia a admetre que li havien de satisfer lluiïsmes vençuts. El 28 d'agost s'arribà a una concòrdia per la qual el baró acceptà que li paguessin per raó de lluiïme 2 sous i 6 diners per lliura, condició que ja havia estat acceptada en una concòrdia signada el 27 d'agost de 1716, davant Josep Martí i Ferran, notari de Vilafranca del Penedès, i que en aquesta data és ratificada.²⁷

L'any 1751 tingué de bell nou problemes amb els regidors de Montagut, ja que aquests protestaren davant la Reial Audiència davant el fet que el jutge de les

¹⁸ ACCB. Fons Notarial de Montblanc, reg. 733.2, f. 106

¹⁹ ACCB. Fons Notarial de Montblanc, reg. 733.2, f. 170v.

²⁰ ACAC. Fons Notarial de Valls, reg. 782, f. 31v.

²¹ ACAC. Fons Notarial de Valls, reg. 781 bis

²² AHT. Fons Notarial de Montblanc, reg. 3567, f. 166 ara integrat a l'ACCB.

²³ ACCB. Fons Notarial de Montblanc, reg. 734, s/f.

²⁴ ACAC. Fons Notarial de Valls, reg. 890, f. 267

²⁵ AHT. Fons Notarial de Montblanc, reg. 3568, f. 99 ara forma part del fons de l'ACCB.

²⁶ AHT. Fons Notarial de Montblanc, reg. 3571, f. 183

²⁷ ACAC. Fons Notarial de Valls, reg. 790, f. 204

causes de capbreu de Montagut havia sentenciat a favor del baró en el sentit que s'havia de capbreu com a domini directe la novena part dels fruits que es recollien a la finca anomenada la Torrica i que els propietaris li havien de pagar 133 lliures i 8 diners pel laudemi degut.²⁸

Per acabar l'apartat d'aquest baró, i també l'article, recordarem que el seu germà Mn. Josep d'Armengol i d'Aimeric residia a Rocafort de Queralt i era obtenedor del benifet de Sant Francesc a la capella del palau episcopal de Barcelona.²⁹

Dades de l'estudi

*Rebuda, novembre del 2005, acceptació, febrer del 2006;
supervisió, Valentí Gual Vilà i Josep M. Grau Pujol.*

²⁸ AHT. Fons Notarial Montblanc, reg. 3630, f. 252. Ara a l'ACCB

²⁹ ACCB. Fons Notarial de Montblanc, reg. 733.1, f. 131v.